KOOPERATİFLERİN FİNANSAL SORUNLARI VE FİNANSAL YÖNETİMİ*

FINANCIAL PROBLEMS AND MANAGEMENT OF COOPERATİVES ABSTRACT

*Meltem KESKİN KÖYLÜ***

Özet

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de finansal ve sosyal alanlarda kalkınma aracı olarak değerlendirilen kooperatiflerin ekonomiye katkıları ülkemizde göreceli olarak oldukça azdır. Kooperatiflerin ürettiği değerin, toplam katma değer içindeki payının büyük olmaması pek çok problemden kaynaklanmaktadır. Bu sorunların en başında ise finansal sorun gelmektedir. Özellikle oto finansman olanaklarının kısıtlı olması, kredi alımlarında karşılaştıkları sorunlar, mali yapılarının dar olması ve kredi maliyetlerinin yüksek olması gibi sorunlar kooperatiflerin güçlü finansal yapılara sahip olmalarının önüne set çekmekte hatta rekabet güçlerine bile etki etmektedir.

Kooperatiflerin finansal kaynaklar kuramsal olarak öz kaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki temelden sağlamaktadırlar. Kooperatiflerin güçlenebilmesi ve finansal sorunlarını aşabilmesi ve güvenle yoluna devam edebilmesi için kooperatiflere yabancı kaynak çeşitlendirmesini sunabilmek gereklidir. Türkiye'de sürdürebilir yapısal değişimin sağlanması ve verimliliğin her alanda gerçekleşmesi için kooperatifler olmazsa olmazımızdır. Kooperatiflerin güçlenebilmesi ve finansal sorunlarını aşabilmesi ve güvenle yoluna devam edebilmesi için ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Kooperatifçiliğin önündeki finansal

** Bu çalışma 22. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresinde, 6 Ekim 2017 tarihinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.*

*** Yrd.Doç.Dr. Aksaray Üniversitesi, ŞUTİYO Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetim .Bölümü, meltemkeskin@aksaray.edu.tr*

pürüzler temizlenmelidir. Bu çalışma da kooperatif bankacılığının sistemi ve dünyadaki başarılı örnekleri dâhil kooperatiflere finansal katkı sağlayacak kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca, kooperatiflerin güçlü zeminlerde hareket kabiliyetine kavuşmaları ve ülke ekonomisinde hak ettikleri yer olan zirveye taşınmaları için gerekli finansal tedbirler de tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Kooperatif Finansal Yönetimi, Kooperatifçilik, Finansman, Finansman Sorunları, Kooperatif Bankacılığı.*

Jel Kodları: *G10, G21, G31, P34, Z13*

As it is the case in the whole world, the impact of cooperatives to the economy is relatively limited in our country, especially when they are widely considered as a financial and social development tool. The reason for the small share of the value that cooperatives produce in the total added value is the people's experience with many issues. One such example is the financial problem. Especially lack of automatic finance possibilities, hardships in contracting loans, their limited financial structures and high loan costs negatively affect cooperatives' cooperation strength and prevent them to construct strong financial structures.

The financial supply of cooperatives theoretically comes from two areas; self and foreign resources. For strengthening cooperatives and enabling them to solve their financial issues, it is essential to supply them a diversified foreign resource. Cooperatives are a must in achieving sustainable structural reforms and efficiency in all areas of Turkey. Everything must be done in order to strengthen cooperatives and enable them to overcome their financial issues and continue to exist in confidence. The financial burdens on top of cooperatives must be abolished. In this study, the cooperative banking system, its successful implementations and the sources that benefit cooperatives financially are investigated. Also, the financial measures that will enable cooperatives the ability to work in harsh conditions and carry them to the top spot that they deserve in the country's economy are discussed.

Key Words: *Cooperative Financial Management, Cooperation, Financing, Financing Problems, Cooperative Banking.*

JEL Classification: *G10, G21, G31, P34, Z13*

GİRİŞ

Türkiye'de sürdürebilir yapısal değişimin sağlanması ve verimliliğin her alanda gerçekleşmesi için kooperatiflerin varlığına ihtiyacımız var. Ülkece kalkınmamızı, yalnızca doğrudan yabancı yatırımları ülkeye çekme çabaları ile değil, bunun yanı sıra kendi kaynaklarımızı etkin kullanarak da sağlayabiliriz. Bu kaynaklarımızın en önemlilerinden birisi kooperatiflerdir. Ülke verimliliğinin artışı kooperatiflerle gerçekleşebilir.

Kooperatifler piyasaların etkin çalışması, düzenlenmesi ve buna bağlı olarak dolaylı yollardan enflasyonu önlemede etkili araçlardan biridir. Kooperatiflerin ekonomik açıdan güçlü olabilmelerinin yolu, kooperatiflerin faaliyet konularının çeşitlendirilmesi, içerik açısından genişletilmesinin yanı sıra finansal olarak da ihtiyaçlarının karşılanmasından geçer. Maalesef ülkemizde pek çok kooperatif, küçük ve fon anlamda güçsüz oldukları için finansal konuda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Gereksinim duydukları finansı sağlamak zorlaşmaktadır. Finansal sorunlar, kooperatiflerin rekabet gücünü zayıflatmakta, ekonomik ve küresel risk hassasiyetini arttırmaktadır.

Kooperatifler, kar amaçlı işletmelerle aynı alanda faaliyet gösterirler. Kooperatifler ortaklarının arz ve talebini birleştirerek, ekonomik bir güç yaratırlar. Bu şekilde özel işletmelerin karşısında piyasada dengeleyici bir rol üstenerek piyasada etkinlik sağlayacak bir karşı güç yaratırlar. Böylece kooperatifler işletmelere rekabet ortamı yaratırlar. Serbest piyasa ekonomisinin temel unsurlarından biri olan rekabetin sürdürülebilmesi ve hatta arttırılmasında bir araç olarak kullanılan kooperatiflerin aynı ölçüde finansal anlamda da güçlü olması önemlidir. Finansal gücü sağlayacak yöntemlerden biride kooperatif bankacılığıdır.

Kooperatif bankaları, kooperatif ve üst örgütleri ile finansman olanaklarını birleştirerek kurulup işletilen, ortaklarına ve kullanıcılarına hizmet veren bankalardır.

Bu bankalar ortaklarının her türlü finansal ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi kooperatiflerin finansal yönetimi danışmanlığını da sağlarlar.

Özellikle gelişmiş ülkelerde, kooperatif bankaları finansal gücün ve güvenin en büyük temsilcisi olarak görülmektedir. Üstelik bu ülkelerde kooperatif bankaları piyasa değeri en yüksek olan bankalar arasında yer almaktadır.

Kooperatiflerin güçlenebilmesi ve finansal sorunlarını aşabilmesi ve güvenle yoluna devam edebilmesi ise kooperatif bankalarına bağımlıdır. Bu çalışma ile kooperatif bankacılığının sistemi ve dünyadaki başarılı örnekleri incelenmiştir. Kooperatif bankacılığının büyüme nedenleri ve nicel değerler ikincil veriler ışığında ampirik olarak incelenmiştir.

KOOPERATİF İŞLETMELERİ

Kooperatif, birlikte iş görmek anlamına gelen Fransızca Coe'perer kelimesinden geldiği düşünülmektedir. Coe'perer kelimesinin ise Latince Cooperation'dan türediği bilinmektedir. Kooperatif; yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan ticaret şirketidir. 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun, 21/04/2004 - 5146 S.K. /1.maddesinde yapılan değişiklikte kooperatif işletmesi "Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklar" olarak tanımlamıştır.

1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6012 sayılı Türk Ticaret Kanununun 124. Maddesinde ticari şirket tanımı yapılmıştır. Bu maddeye göre; "ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerden ibarettir" diyerek kooperatiflerinde tüzel kişiliğe sahip ticari bir şirket olduğunu belirtmiştir.

Kooperatif işletmeler, özellikleri açısından ticari işletmelerden ayrılırlar. Yönetim konusunda da kendilerine özgü bir yapıları bulunur. Ancak kooperatif işletmelerde yönetim diğer işletmelerde olduğu gibi amaca ulaşmak için yapılan çabalar bütünüdür (Ürper, 1995: 127). Amaçlarını gerçekleştirmek için teknoloji, finansman, mal ve hizmet üreterek ekonomiye katılan girişimci veya kuruluşlara işletme denir. İşletmeler üç tür yatırım yaparak çalışmalarını sürdürürler. Bunlardan ilki fiziksel yatırımlar, fabrika, teçhizat, stoklar gibi. İkincisi, finansal yatırımlar; nakit, yatırımlar ve alacaklar gibi.

İşletmeler son olarak entelektüel yatırım kullanırlar. Eğer sadece sermayeye bağlı yatırım yapılıyor ise bu tür yatırımcı sadece kar için yatırım yapar. Ama sadece entelektüel birikim ile yatırım yapan işletme sahibi özünde hem yatırımcı ve hem de yöneticidir.

Bu nedenledir ki işyeri sahibi yatırım yaptığı organizasyon içinde çalışır ve çalışanıyla ve müşterisiyle iletişim içindedir. Kooperatifler, daha çok emeğini gelire dönüştüren kişilerin ortaklaşa kurduğu bir işletme tipidir. Kooperatifçilik sermayenin araç olarak kullanıldığı ve karının dağıtımının sermaye payına göre değil kooperatif ile ortaklar arasında oluşan ticari işlem üzerine kurulu olan çağdaş bir işletmecilik vizyonudur. Kooperatifler, ekonomik çabaların tümünü ortaklaşarak yerine getiren bir şirket türüdür.

Bu nedenle topluma ve üyelerine hizmet etmek kardan daha önemlidir. Yönetimde özerktir ve demokratik kararlar alarak çalışırlar. Gelir paylaşımı ise risturn biçimindedir. Üstelik Kooperatifler dağınık ve çeşitli kaynakları ekonomiye kazandırır ve dolayısı ile üretimi artırarak maliyetleri de aşağı çekerler. Özelliklede tarımsal pazarlarda günümüzün büyük problemlerinden biri olan üretici ile tüketici arasında oluşan uzun aracı bağlantısını çözer ve fiyatın çiftçiler lehine oluşmasını sağlarken yapay fiyat oluşması engel olurlar (Çıkın, 2013).

İşletmeler, finansman faaliyetlerini yürütebilmesi için ihtiyaç duyulduğu fonları, yeterli miktarda ve gerektiği zamanda elde etmeyi sonuç olarak da elde edilen fonu işletmenin karlılığını maksimize edecek şekilde kullanmayı sağlayacak yönde planlama ve kontroller yaparlar (

Tatar, 1982: 95). Kooperatifler için önemli olan ise, kurulma amaçlarını gerçekleştirmektir.

Ancak, bu amaçlarına ulaşabilmek için, tıpkı diğer işletmelerde olduğu gibi finansal gereksinimleri vardır. İşletmelerin mali kaynaklara ulaşmaları kooperatiflerden daha kolay ve çabuktur.

Kooperatifler, bırakılan karın yeterli miktarda olmaması, üyelerin düşük gelir grubu içerisinde yer almaları nedeni ile sermaye katılım oranlarının küçük olması ve herhangi bir şekilde finansal varlıkların ihraç edilememesi gibi nedenlerle güçlü finansal yapıya sahip olmamaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı finansal kurumlardan kredi almaları zorlaşmaktadır. Kooperatif bankalarının kuruluşunda yatan temel felsefe kaynak sıkıntısı çeken kooperatiflerin finansal açıdan desteklenmesidir.

Kooperatiflerin finansal kaynaklarını inceleyecek olursak; ortaklık payları, yedekler, dağıtılmayan risturnlar, özel olarak oluşturulan fonlar ve ortaklardan sağlanan diğer kaynaklar kooperatiflerin iç finansman kaynağını oluşturur. Kooperatiflerin borçlanma yoluyla elde ettikleri fon kaynakları dış finansman kaynaklarını oluşturur.

Karşılıksız yardımlarda yabancı kaynak kategorisine girmektedir. Bu yardımlar kooperatifçiliği geliştirmek ve ekonomik, sosyal politikalar gerçekleştirmek için yapılabilmektedir. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), Uluslararası Kooperatif Bankalar Birliği (ICBA), Milletlerarası Kamu, Sosyal ve Kooperatif Ekonomisi Araştırma Merkezi (CIRIEC), Uluslararası Raiffeisen Birliği (IRU), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Çalışma Teşkilat (AID) kooperatiflere karşılıksız ve/veya karşılıklı yardım yapmaktadır (İslimyeli, 1970: 12).

KOOPERATİFLERİN FİNANSAL SORUNLARI VE BANKACILIK SİSTEMİ

Kooperatifler, Türkiye ekonomisinin temel dinamiklerinin oluşturmanın yansıra tetikleyici unsurlarından biri olarak ekonomik gelişmede önemli rol oynarlar. Küçük sermaye, çokça da insan emeğine dayalı olarak, ihtiyaçları yardımlaşma felsefesi ile karşılamayı amaçlayan ekonomik kuruluşlardır.

Diğer işletme türlerinin aksine maddi varlıklardan daha çok insana değer verir. Ancak kooperatiflerde diğer tüm ticari işletmeler gibi finansman ihtiyacı duyarlar. Finansal yönetimde, faaliyetlerin yürütebilmesi için gerekli fonları, uygun koşullarda, yeterli miktarda ve ihtiyaç duyulan tam zamanda elde edebilmek önemlidir. Kooperatifin karlılığı ve sürdürebilirliği için, elde edilen fonların en yüksek verimliliği alacak şekilde plan ve denetimi de gerekmektedir. Kooperatifler temelinde kar amacı barındırmadığı ve belirledikleri hedeflere ulaşmak önceliği taşıdıkları için finansal sorunları ticari işletmelerin sorunlarından daha karmaşık ve finansal kaynakları daha kısıtlıdır.

Türkiye'de, kooperatiflerin öz kaynak, kredi ve sermaye yetersizliği gibi finansal sorunları vardır. Kooperatiflerin karşı karşıya olduğu bu tür finansal sorunlar nedeni ile istenilen ölçüde gelişip büyüyememektedirler. Kooperatifçilik hareketinin ekonomik ve sosyal görevleri yerine getirebilmesi için kooperatiflerin finansal sorunlarının çözümü öncelikli ele alınması gereken konudur.

Kooperatif bankacılığı sistemi kooperatiflerin finansal problemlerini çözen ve kooperatifler üst örgütleri tarafından kurulup işletilen kuruluştur. Bankanın ortağı olan kooperatifler, bankadan uzun vadeli ve düşük faizle krediler alabilmektedir. Burada sıkıntı olan durum ise banka kooperatif kuruluşu olduğu için kredi verdiği kooperatifleri ve üst örgütleri denetlemesi iç denetim olarak değerlendirilmekte ve uluslararası dış denetim ilkesi zedelenmemektedir. Kooperatif bankalarının organizasyon yapısı ise ticari bankacılık esaslarına uygun olarak şekillenmiştir (Batmaz, 2009: 18; Akbayır, 2009: 33-34).

Dünyada kooperatif bankacılığını Alman ve İngiliz modelleri olarak iki grup olarak değerlendirilebilir. Alman modelinde; belirli bir noktaya kadar tamamen kooperatiflerin hâkim olduğu bankacılık şubeleri ve üstlerinde bir kooperatif merkez bankasının bulunduğu modeldir. İngiliz kooperatif bankacılığı modelinde ise, kooperatiflerin ortağı olduğu anonim şirket şeklinde kurulan ve şube ağı ile hizmet sunan banka modelidir (Batmaz, 2009: 17; Akbayır, 2009: 34).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki kooperatifler yeni yüzyılın

gelişme hedeflerinin önemli bir parçası olarak düşünülmektedir. 2008 küresel ekonomik krizi özel ve yatırım bankalarının iflas etmesiyle başlamıştır. Böyle bir dönem yaşanmasına rağmen 96 ülkede 177 milyon insana hizmet veren kooperatif bankaları çalışmalarını sürdürerek müşterilerine kredi sağlayamaya devam etmiş; hem ortaklarının hem de mudilerinin güvenliğini sağlamışlardır. Ticari bankalar kredi darlığı yaşarken kooperatif bankaları,

Dünya Kredi Birlikleri Konseyinin şemsiyesi altında mevcut ekonomik krize rağmen hizmet vermeye devam etmiş, krizinden başarıyla kendilerini korumuşlar ve hatta güçlenerek çıkmışlardır (Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2012: 2-3). Birleşmiş Milletler Örgütü kooperatif bankalarının bu çarpıcı başarılarından sonra, 2012 yılını Uluslararası Kooperatifler Yılı ilan etmiştir.

Kooperatif Bankaları, Türkiye için gelecek vadeden birer finansman planı potansiyeline sahiptir. Çok sayıda yatırımcının küçük birikimlerinin büyük fonlarda toplanabilmesine olanak sağlayacaktır. Oluşan fon havuzundan sadece kooperatifler değil tüm Türkiye yararlanacaktır.

KOOPERATİFLERİN FİNANSAL YÖNETİMİ

Kooperatifler Türkiye'de uzun zamandan beri kullanılan ve geniş uygulama alanına sahip finansal kuruluşlardır.

Finansal yönetim çerçevesinde kooperatiflerde fonları en uygun koşullarla sağlanması, bu fonları korumak ve etkin olarak kullanımını sağlamak ve Kooperatif defterlerinin tutulmasından, defterlerin ve belgelerin saklanmasından yönetim kurulu sorumludur. Yönetim kurulu üyeleri kendi hatalarından doğan zararlardan da sorumludur.

28.11.1973 tarih ve 14726 sayılı Resmi Gazete ile yürürlüğe giren Kooperatifler Kooperatif birlikleri Kooperatif merkez birlikleri Türkiye Milli Kooperatifler Birliği Muhasebe Yönetmeliği hükümlerine göre yevmiye büyük (defterikebir), envanter ve bilanço, genel kurul karar, yönetim kurulu karar ve ortaklar defterleri tutulması zorunlu defterlerdir. Tutulması zorunlu defterlerin dışında kooperatiflerin özelliklerine göre, tutacakları bazı defterlerde vardır bunlar; stok giriş-çıkış kayıt defteri,

teftiş defteri, imalat defteri (üretim yapan kooperatiflerde), nakliyat vergisi defteri (taşıma kooperatiflerinde), çiftçi işletme defteri (zirai işletmesi bulunan kooperatiflerde), müfredat defteridir.

Bu defterlerin dışında kooperatifler işlerini kolaylaştıran ve bilgi sağlayıcı bazı yardımcı defterlerde tutabilirler bunlar; gelen giden evrak defteri, kasa defteri, demirbaş defteri, kıymetli evrak defteri yardımcı defterlerdir.

Kooperatifler, defterlerini tutulurken Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen kayıt düzenine ve zamanlarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda kooperatif; defterler süresi yasalarda belirtilen süreler içerisinde tasdik ettirilmelidir.

Defterler Türkçe tutulmalıdır. Yanlış kayıtlar, muhasebe kurallarına göre düzeltilmelidir. Boş satır bırakılmamalı, sayfalar yırtılmamalıdır. Kayıtlar yasada belirtilen süreler içerisinde yapılmalıdır. Tutulan defterler ve kayıtlara esas olan belgeler; Türk Ticaret Kanunu'na göre 10 yıl, Vergi Usul Kanunu'na göre ise 5 yıl süreyle saklanmalıdır.

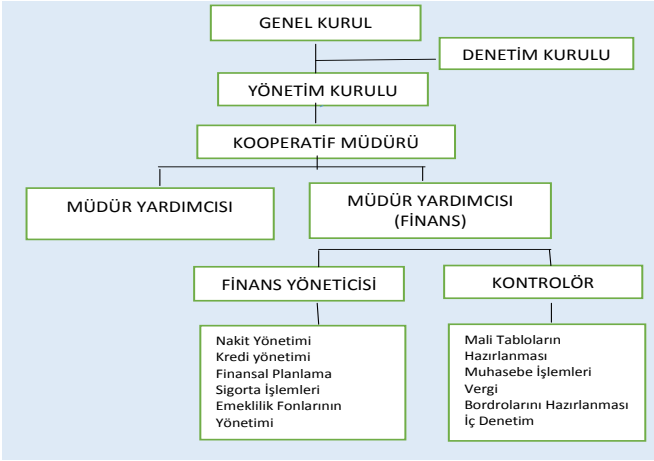
Yönetim kurulu üyeleri defter tutma mükellefiyetinin kısmen veya tamamen usulüne uygun olarak yerine getirilmemiş olması halinde Türk Ticaret Kanunu'nun 67. maddesi hükmüne göre ağır para cezası ile cezalandırılırlar (TTK Md.67/3).

Kooperatiflerde finansal işlerden sorumlu olarak, finans yöneticisi ve muhasebe müdürü (kontrolör) bulunabilir. Finans yöneticisi (haznedar) yatırım ve finansman kararlarından sorumludur.

Kooperatifin, banka ilişkileri, nakit yönetimi özellikle para giriş çıkışıyla ilgilenir, finansman, kredi ödemeleri, sigorta ve emeklilik fonlarının yönetimi ile ilgilenir.

Muhasebe Müdürü (Kontrolör) ise; mali tabloların hazırlanması, iç denetim, muhasebe, bordro işlemleri özellikle plan, denetim ve işlemlerle ilgilenir. Ayrıca kayıtların korunması, bütçenin hazırlanması ve vergiler işlemlerinden sorumludur. Şekil 1'de kooperatif finansal yönetim organizasyonu görülmektedir.

Şekil 1: Kooperatif Finansal Yönetim Organizasyon Şeması

Kooperatiflerin finansal dâhil tüm faaliyetleri iç denetim ve dış denetim olmak üzere başlıca iki türlü denetimden geçer. İç denetim, kooperatiflerin kendi içerisinde denetim kurulunca yapılan denetim olup denetim sırasında kooperatif faaliyetlerin mevzuatla uygun yürütülüp yürütülmediğini ve zararlara karşı önlemler alınıp alınmadığını incelenir. Dış denetim ise bakanlıklara bağlı olarak yapılan denetlemedir.

Bu denetim bağımsız bir denetim olarak görülmektedir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunda ilgili bakanlığın denetleme yetkisi vardır. Dış denetçiler, kooperatifin yapısının, faaliyetlerinin, işlemlerinin ve hesaplarının, kanun, ana sözleşme ve yönetmelik hükümleri çerçevesinde denetler. Tüm kurumlarda olduğu gibi kooperatifler bir anlaşmazlık veya şikâyet durumunda yargı denetimine de açıktırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşen dünyada artan rekabet gücü ve finansal piyasalarda ki sürekli değişim özellikle gelişmekte olan ülkeleri, para politikaları

tedbirlerinin yanı sıra yapısal değişime de zorlamaktadır. Kooperatifler, yapısal değişimin anahtar çözüm önerilerini içinde barındıran sistemler olup, bütünün bir parçasıdır. Dünyada finansal ve sosyal alanlarda kalkınma aracı olarak değerlendirilen kooperatiflerin önemli sorunlarından biri finansal problem olmasına rağmen finansman sağlamada ticari işletmelerle karşılaştırıldığında daha fazla zorlukla karşılaşmaktadırlar. Kooperatifler öz kaynak, sermaye yetersizliği ve finansman sorununu çözmede etkin rolü üstlenebilecek sistem modellerinden biri ise kooperatif bankalarıdır. Dünyada on dokuzuncu yüzyılın ortalarından bu yana yaygın olarak işlem gören kooperatif bankaları Türkiye'deki kooperatiflerin finansal sorunlarının çözümünde potansiyele sahiptir.

Ahilik sistemi günümüzdeki kooperatifçilik sisteminin temel taşını oluşturmuştur. Modern anlamda kooperatif fikrinin doğuş babası olarak bilinen Michael Sandown, Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir ve Niğde'de uzun dönemler yaşamış ve Ahilik hakkında edindiği bilgileri İngiltere'ye götürerek bu tecrübelerini yaymıştır.

Kooperatifçilik fikrinin anavatanı Anadolu olmasına rağmen kooperatiflerin finansal olarak desteklenmesinde kolaylıklar sağlayacak kooperatif bankacılığı fikri Avrupa topraklarında belirmiştir. Gelişmiş ülkelerin kooperatifçilik hareketi ile birlikte başlayan kooperatif bankacılığı günümüze kadar gelişerek süre gelmiştir.

Kooperatifçiliği genlerini nesilden nesille aktaran hatta bu alanında derin bilgi ve tecrübesi olan Türkiye'de kooperatif bankacılığı adına bu perspektif maalesef henüz yakalanamamıştır. Türkiye'de kooperatiflerin finansmanı, düşük maliyetli ürün üretebilmek ve ölçeği koruyabilmemiz için anonim şirket statüsünde kooperatif bankaları kurulması gereklidir. Kurulacak böyle bir bankanın yasalarla desteklenmesi ve gerekli temel zeminin hazırlanması gerekmektedir.

Bunun için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kooperatifler bankasının sektördeki yerini kesin çizgilerle belirleyecek yasal düzenlemeleri yapmalıdır.

Ülke ekonomileri sermaye piyasaları üzerinde yükselmektedir. Piyasaların temel aktörleri ise işletmelerdir. Kooperatif işletmeleri ile kâr

amacı güden işletme arısında farklar vardır. Kâr amaçlı işletme; sermaye önemlidir ve ön plandadır. Temel amaç en yüksek kârı sağlamaktır. İşletmede söz sahibi olabilmek eldeki hisse oranı ile doğru orantılıdır.

Örneğin, %50 den fazla hisseyi elinde tutan işletmeyi yönetir. İşletmenin kâr düzeyi arttıkça ortakların aldığı kârda o oranda artacaktır ve ortaklar sermaye oranına göre kârdan pay alınırlar. İşletmelerde her bir ortak birden fazla hisseye de sahip olabilir.

Kooperatif işletmeleri ise; şahıs birliği olduğu için birey unsuru önceliklidir. Burada asıl amaç kâr yapmak değil maliyet fiyatına hizmet edebilmektir.

Kooperatiflerde yönetim erki hisse oranı ile ilgisi olmayıp yönetim demokratiktir. Ortakların karı yaptıkları alış veriş ile belirlenir. Her ortağın bir hissesi vardır. Fazla hisseye sahip olunması için genel kurul kararı gereklidir.

Kooperatif işletmeleri bu özellikleri içlerinde barındırdığı için ekonomileri destekleyen ve geliştiren özelliklerinden ötürüdür ki kooperatif sayılarının en yüksek olduğu ülkelerin gelişmişlik sırasındaki yerleri de aynı seviyede ilk sıralarda yer almaktadır. Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik tüm çabaların ve politikaların için de kooperatifler yer almak zorundadır. Ülkemizin yarınları için güçlü bir ekonomi istiyorsak, devlet politikalarında kooperatiflere pozitif ayrımcılık yapmamız gerekiyor.

Örneğin kooperatiflerin finansal olarak desteklenmesi için Türk Radyo ve Televizyon kurumuna aktarılan vergi payı gibi bir düzenleme yapılabilir. Sonuç olarak, Kooperatiflerin sayısının ve işlevinin artmasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalı ve desteklenmelidir.

Yaşamın her alanında olduğu gibi, başarılı kooperatifçiliğin yolluda eğitimden geçmektedir. Öncelikle ilkokul seviyesinden başlayarak örgün eğitimin içerisinde kooperatif dersleri ve eskiden olduğu gibi uygulamalı okul kooperatifleri kurularak öğrencilerin burada görev almaları sağlanmalıdır. Lisans ve yüksek lisans seviyesinde kooperatifçilik ana bilim dalları 1980 yıllarda olduğu gibi kooperatifçilik çalışmalarını

sürdürmelidir.

Kooperatiflerin tüm verilerinin tam olarak izlenmesi ve ekonomiye sağladıkları faydanın net ölçülmesi için TUİK bünyesinde kooperatif işletmelerle ilgili istatistikleri izleme birimi oluşturulması önemli bir unsurdur.

Kooperatiflerin sınıflandırılarak üç ayrı bakanlığın görev alanlarına paylaştırılması da kooperatiflere yük ve bürokratik engeller getirmektedir. Tüm kooperatiflerin tek bir bakanlık altında toplanması ve hatta bu bakanlığın kooperatif bakanlığı olması kooperatifçiliğe büyük katkı sağlayacaktır.

Kooperatiflerin içsel olarak değerlendirmesi gereken unsur ise yönetim kuruluna seçilecek üye veya üyelerin tecrübe ve deneyimli olmaları karar alma sürecinde kooperatifin amaçlarına ulaşma sürecini kısaltırken kaynaklarda verimli kullanılacaktır. Finansal yönetim bölümünün işinde yetkin ve güçlü profesyonelce yürütülmesi gerekmektedir.

Kooperatiflerin özellikle finansal sorunlarına orta ve uzun süreli verimliliği artıran planlar hazırlanmalı ve bu doğrultuda politikalar oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Akbayır, Göze (2009). "Avrupa Birliği'nde Kooperatif Bankacılığı ve Türkiye'de Uygulanabilirliği". Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşletme Eğitimi Anabilim Dalı Bankacılık Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Batmaz, Y. "1163 Sayılı Kanuna Tabi Kooperatiflerin Finansman Sorunları ve Kredilendirme". www.koopkontder.org.tr (18.07.2017).

Çıkın, Ayhan (2013). "Kooperatifler 21. yüzyılın favori işletmeleri olacak". Dünya Gıda. Özlem As röportajı (08 Nisan 2013). http://www.dunyagida.com.tr/haber/kooperatifler-21-yuzyilin-favori-isletmeleri-olacak/4353) (30.08.2017).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, (2012). Kooperatifçilik Ve 2012 Uluslararası Kooperatifler Yılı. Yayın No: 96. Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi. Ankara.

İslimyeli, Fenni (1970), "Kooperatiflerde Finansman", VII. Milletleraras Türk Kooperatifçilik Kongresi- Tebliğler, Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara.

Ürper, Yılmaz (1995). Kooperatif İşletmeciliği. Birlik Ofset, Eskişehir.

Tatar, Tefik (1982), İşletmeciliğin Temel Kurallar, Ankara.